

Любі друзі! Багато народів захоплюються героїзмом і мужністю українського народу. Тож, ми вже зараз повинні працювати для відбудови, щоб і надалі прославляти нашу неймовірну Батьківщину.

Знання - це наша сила!

Коли лунає сирена-направляйтесь в укриття! Бережіть себе!

Урок № 13

Дата: 07.10.2022

Тема: Національна культура, її рушійні сили на початку формування української народності

Мета: охарактеризувати національну культуру, її рушійні сили на початку формування української народності

Хід уроку:

Світ культури, у якому існує людство, є складним і багатоманітним, тому світову культуру слід усвідомлювати як рівноправне співіснування культур усіх народів. Це співіснування побудоване на фундаменті взаємозбагачення різних національних культур, неприпустимості претензії на лідерство з боку окремої національної культури, визнанні загальнолюдської культури вищою за її різновиди через те, що вона їх об'єднує в єдине ціле та сприяє взаєморозумінню в наповненому суперечностями світі.

Проте в ситуації культурного розмаїття, історичного співіснування різних народів закономірно актуальним є питання щодо особливостей національних культур. Ознакою сучасності є визнання за кожною національною культурою права на відстоювання власної самобутності, самостійне існування й розвиток, а також визнання тенденції її зближення з іншими культурами.

Розмову про національну культуру слід починати з осмислення поняття "народ". Це поняття поєднує уявлення про такі соціальні групи, як плем'я, народність, нація. Зрозуміти, що об'єднує народ в єдине ціле, можна на основі історичного підходу, згідно з яким народ, тобто етнос, - це історично усталена на певній території стійка біосоціальна сукупність людей, які мають загальні стабільні риси, особливості культури, мови, усвідомлюють свою єдність, свій генетичний зв'язок з іншими представниками цієї самої групи та відмінність від інших. Людина сприймає себе нащадком попередніх поколінь, пам'ять про які передається в часі. Так формується історична спадкоємність, що й визначає цілісність народу-етносу. Важливо зазначити, що поняття "народ-етнос" є не тільки біологічним, а й соціальним, оскільки базується не на реальному генетичному зв'язку ("нащадок по крові"), а на самосвідомості людей (інакше це призводить до расистських спроб ділити людей на "ширих" і "неширих" представників етносу).

Історичні умови, у яких існують народи-етноси, утворюють різні соціальні зв'язки. Це зумовлює появу етносоціальних спільнот - субетносів - неголовних етносів", які підпорядковані основному етносу (так, у складі українського народу є такі субетноси, як гуцули, лемки, бойки тощо). Тому народ як етносоціальна спільнота поєднує людей різного етнічного походження, оскільки об'єднуючі чинники не вичерпуються, як уже підкреслювалося, уявленнями про генетичну спорідненість.

Поняття "нація" в науковій літературі використовується в таких найбільш поширених значеннях.

По-перше, нація - це сукупність громадян держави, тобто це народ, який досяг певного рівня культурного розвитку й певного ступеня політичної організації. Він об'єднаний

спільною мовою й культурними традиціями і організований в єдину державу. У такому розумінні нація - територіально-політична спільнота, синонім держави.

По-друге, нація - історично сформована стійка спільнота людей, для якої є характерним єдність економічного життя, мови, території, психологічних рис (національний характер, національна свідомість та ін.). У такому розумінні нація - соціально-історичне явище, яке виникає в період подолання феодальної роздробленості й зародження капіталізму, а держава як важливий чинник консолідації нації не є її обов'язковою ознакою.

Становлення більшості сучасних європейських націй пов'язане з переходом від феодальних відносин, що базуються на натуральному господарстві, до буржуазних, основою яких є ринкове господарство (доба пізнього Середньовіччя), у процесі чого формується національна самосвідомість, утворюється національна мова - у цілому національна культура.

Національна самосвідомість формується під час утворення національної держави (як це відбувалося в Західній Європі) або під час національно-визвольних рухів, коли керівники суспільства звертаються до широких верств населення з ідеями національного визволення, національного єднання тощо (як це було, наприклад, в Україні).

Отже, національна самосвідомість обумовлюється почуттям причетності як до певної етнічної культури, так і до певної національної культури, які можуть не збігатися (наприклад, у багатонаціональних державах живуть люди різного етнічного походження - "канадські українці", "американські китайці", "французькі араби", "німецькі турки" тощо). Національна самосвідомість - це усвідомлення представниками нації себе єдиною цілісною спільнотою в системі національних відносин на основі сукупності національних цінностей, уявлень, традицій тощо. Національна самосвідомість також може бути визначена як самовизначення людини в системі національних відносин, утвердження себе як носія національних цінностей, мови, традицій та ін.

Урок № 14

Дата: 07.10.2022

Тема: Національна культура, її рушійні сили на початку формування української народності

Мета: охарактеризувати національну культуру, її рушійні сили на початку формування української народності

Хід уроку:

У процесі утвердження й усвідомлення національно-культурної окремішності найголовнішу роль відіграє мова. Вона є основою мовлення, фундаментом людської комунікації, засобом передавання думок, сукупності знань і уявлень людей про світ. Національна мова є явищем історичним. Її виникнення і становлення пов'язані з епохою утворення націй.

Мова як фундамент і ознака національної культури постає у двох формах - усній і писемній. Мова одночасно є як умовою розвитку національної культури, так і його результатом. Усе визначальне і самобутнє в духовності будь-якого народу, зокрема менталітет, закріплюється в національній мові.

Етнічна культура виникає разом з етносами й охоплює більшою мірою сферу праці й побуту: особливості норм поведінки, звичок, обрядів, народних промислів, фольклору, одягу, їжі тощо. Специфіка етнічної культури зумовлюється природним середовищем і характеризується консерватизмом, традиційністю, орієнтацією на збереження свого

коріння й самобутності Базисом національної культури є етнічна культура. Вони, проте, не є тотожними, оскільки в сучасному світі існують як "моноетнічні нації", так і "поліетнічні нації" (територіально-політичні утворення). Національна культура не обмежується вузькими межами однорідної етнічної спільноти, вона живе розбудовою нового, сприйняттям змін, розвитком активних контактів і діалогу з іншими культурами, докладанням значних зусиль щодо засвоєння досягнень інших національних культур, що й зумовлює її внесок у загальносвітовий культурний процес.

Національна культура - це поєднання загальнолюдського та етнічно неповторного, національно особливого. На етапі становлення націй в їх культурі домінувало національно особливе. З подальшим розвитком людства поширюються і посилюються матеріальна і духовна взаємодія і взаємозбагачення культур, відбувається інтеграція життя окремих націй в єдине світове ціле. Без цього людство не має майбутнього.

Традиції і новації в національній культурі - два невід'ємні процеси її існування та розвитку. Традиція - це форма і спосіб соціального успадкування матеріальних і духовних цінностей, які реалізуються у звичаях, обрядах тощо. За допомогою традицій зберігається найцінніше в культурній спадщині, що має загальне значення для представників певної спільноти, забезпечуються цілісність і стійкість національної культури. Сліпе схиляння перед традиціями породжує консерватизм і застій у розвитку суспільного та культурного життя. Проте нехтування ними або їх руйнація може призвести до нігілістичного ставлення як до власної культури, так і до власної історії. Життєвість традиції залежить від можливості її оновлення за мінливих історичних умов. Розвиток національної культури забезпечується новаціями, які збагачують матеріальну й духовну культури, відкидають архаїчне, віджите. Новаторство є не просто оновленням, подоланням інерції застарілого, це й народження сучасних традицій. Новація тільки заради впровадження "нового" не має творчого змісту. Створення "нового" стає новацією національної культури, коли набуває соціального значення, стає цінністю для сучасного й наступного покоління. Отже, національну культуру можна розглядати як безперервний процес взаємодії традиційного та інноваційного.

Питання для самоперевірки:

1. Що таке національна культура?
2. Як ви розумієте поняття «нація»?
3. Що таке національна свідомість?

Домашнє завдання: законспектувати матеріал з теми та дати відповіді на питання для самоперевірки.

Рекомендована література: Чорний І. В. Культурологія. – К., 2017; Чорненький Я.Я. Культурологія. Теорія. Практика. Самостійна робота. Навчальний посібник. - Київ: Центр навчальної літератури, 2017.

Шановні учні! Нагадую, що на виконанні вами завдання чекає моя електронна пошта: kvasha.n.v@gmail.com або Вайбер чи Телеграм за номером: 093-74-98-200, але не пізніше 20:00